

**«ЙОМУ ВЖЕ РИСЬ ТРЕБА ВІДКЛИКАТИ».
РИСЬ У ПОВІР'ЯХ ГУЦУЛІВ СЕЛА ЛАЗЕЩИНА РАХІВСЬКОГО
РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Красиков М.М.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Рись у Карпатському регіоні не надто розповсюджена тварина, однак з нею пов'язані уявлення, що сягають глибокої архаїки. В. Гнатюк зафіксував повір'я про походження рисі: гуцули вірили, що коли вовчиця народжує 10 цуценят, то 10-м народжується рись (Шухевич В. Гуцульщина. Ч. 5. Львів, 1908, с. 267). У Верховинському районі Івано-Франківської області вважали, що риссю стає вовчиця, яка народить 5 разів, причому зменшується до розмірів kota (Гура А.В. Символика животных в славянской народной традиции. М., 1997, с.60, 136). Кігті рисі, як і ведмедя й вовка, широко використовувалися в якості амулета (Гура А.В. Указ. соч., с. 48). У казках мачуха іноді перетворює падчерку на рись (Гура А.В. Указ. соч., с. 59). Сучасний ужгородський дослідник В.В. Король пише про «обряд викликання рисі» як про особливий спосіб полегшення передсмертних мук «непростої» людини (Король В.В. Народна демонологія гуцулів Закарпаття : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2019, с. 12). Ми дійшли іншого висновку щодо даної обрядодії. У селі Лазещина Рахівського району Закарпатської області існує локальний фразеологізм: «Йому (їй) вже рись треба відкликати (викликати)», що значить: «він (вона) помирає», і **так кажуть про будь-яку людину**. Утім, можливо, це вже більш пізнє явище, а раніше так казали тільки про знахурів чи якихось інших особливих людей і робили певні ритуальні дії. Наведемо два наративи з с. Лазещина. Степан Степанович Молдавчук (1924 р. нар., освіта вища), розповідав: «Як людина стара не може умерти, рись скаче на груди, бере за горло, і умирає людина. Спеціально кормлять у голуб'ятні таку рись. Берут у сумку і приносять, як наймають, – і загризає. Кажут: „Будьте добрі, вийдіт з хати, лишіт ту бабку з рисью“. Заплатят бабці, а того розберут і умивають. Бабка научила [рись – М.К.] – як хто не годен померти, то затинає» (зап. нами 15.07.17). Антон Васильович Романюк (1936 р. нар., освіта 8 кл.) акцентував увагу на тому, що викликають рись не будь-якій людині, яка важко помирає: «Якщо вовки заїли олене, а ти береш того м'єсо дома та їж, так будеш умирати і не годен спочити, як будеш умирати. Та же лізти на побій [дах – М.К.] зверху і відкликати рись, аби допомгла спочити (родич лізе). Треба з рисі два вуха і нюрку (верхня губа з вусами) і три свічки (святвечерову, великодну, стрітенську) над ними то запалювати (на комині, на дощечку клали). Я дві рисі убив і відрубав два вуха і нюрку» (зап. нами 19.07.17). Як бачимо, ці оповідання літніх односельців кардинально різняться у акціональному плані, однак співпадають у евтаназійній інтенції – допомогти людині легше перейти межу буття. У 2-му варіанті ми спостерігаємо органічне поєднання язичницького ритуалу з християнською атрибутикою. Викликання рисі тут номінальне, аналогічне закликанню Мороза «кютю їсти».